

ÇAĞDAŞ TÜRK RESMİNDE ANADOLU'DAN İZLER: İHSAN ÇAKICI ÖRNEĞİ

TRACES OF ANATOLIA IN CONTEMPORARY TURKISH PAINTING: THE EXAMPLE OF İHSAN ÇAKICI

Doç. Dr. Asım Topaklı

Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi,
Ferizli Meslek Yüksekokulu,
Tasarım Bölümü
atopakli@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-3850-9091

Öğr. Gör. Zehra Çolak Topaklı

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi,
Kdz. Ereğli Meslek Yüksekokulu,
Tasarım Bölümü
zehra.topakli@beun.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-7004-0890

Öğr. Gör. Dr. Tahir Büyükkaragöz

Ondokuz Mayıs Üniversitesi,
Samsun Meslek Yüksekokulu,
Tasarım Bölümü
tahir.buyukkaragoz@omu.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-0825-2486

MAKALE GELİŞ TARİHİ: 22 Ağustos 2024 · YAYIMA KABUL TARİHİ: 27 Mart 2025

Öz

Bu araştırma, çağdaş Türk resminde Anadolu medeniyetleri temasını, sanatçı İhsan Çakıcı'nın eserleri üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Türk resmindeki kimlik arayışları literatür taramasıyla ele alınmış, gösterge ve göstergebilim kavramları açıklanarak Çakıcı'nın rastgele seçilen üç eseri göstergebilimsel çözümleme yöntemiyle analiz edilmiştir. Analizler sonucunda, sanatçının Anadolu medeniyetlerinden beslenerek geçmişle günümüz arasında bir bağ kurduğunu, tarihi unsurları özgün tekniklerle çağdaş Türk sanatına kazandırdığı görülmüştür. Çakıcı'nın disiplinlerarası alıntılarla şekil ve sembolleri lirik-soyut bir üslupla yorumladığı eserleri, sanatçı ile izleyici arasındaki etkileşimi güçlendirmesi ve kültürel mirası çağdaş sanatla buluşturması bakımından büyük bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Araştırma, bu eserlerin kültürel mirasın korunmasındaki rolünü ortaya koymaktadır.

Abstract

This research aims to explore the theme of Anatolian civilizations in contemporary Turkish painting through the works of artist İhsan Çakıcı. Identity searches in Turkish painting are addressed through a literature review, and the concepts of sign and semiotics are explained. Three randomly selected works by Çakıcı are analyzed using semiotic analysis. The analyses reveal that the artist draws inspiration from Anatolian civilizations, connecting the past and present, and incorporates historical elements into contemporary Turkish art with unique techniques. His works, which interpret shapes and symbols in a lyrical-abstract style with interdisciplinary references, are significant for strengthening artist-audience interaction and uniting cultural heritage with contemporary art. The research emphasizes the role of these works in preserving cultural heritage.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Sanat, Anadolu Medeniyetleri, Göstergebilim, Sanat Eleştirisi

Key Words: Contemporary Art, Anatolian Civilizations, Semiotics, Art Criticism

1. GİRİŞ

Sanat, yaşadığımız zaman diliminden etkilenip ondan beslenirken, aynı zamanda geçmiş ile günümüz arasında bir köprü işlevi görerek kültürel değerlerin aktarılmasında önemli bir araç haline gelmiştir. Bu bağlamda, sanat sadece estetik bir ifade biçimi değil, aynı zamanda kültürel bir hafızanın taşıyıcısı ve koruyucusudur. Anadolu toprakları, Hitit, Frig, Urartu ve Lidya gibi birçok kadim uygarlığa ev sahipliği yapmış; bu uygarlıkların derin tarihsel ve kültürel birikimi, çağdaş Türk sanatında zengin bir ilham kaynağı olmuştur. Sanatçılar, Anadolu'nun bu köklü mirasını eserlerine kimi zaman bir renk, kimi zaman bir biçim ya da sembol olarak taşımış; geçmişin izlerini çağdaş sanatın diliyle yeniden yorumlamışlardır.

Anadolu medeniyetleri, sanatçılara sadece tarihsel bir arka plan sunmakla kalmamış, aynı zamanda kültürel kimlik arayışında da güçlü bir referans noktası oluşturmuştur. Hititlerin taş kabartmaları, Friglerin geometrik desenleri, Urartuların zengin metal işçiliği ve Lidyalıların sembollerle dolu sanatsal ifadeleri, çağdaş sanatçıların eserlerinde hem estetik bir unsur hem de kültürel bir anlatı olarak kendini göstermektedir. Anadolu'nun bu derinlikli kültürel bağlam sunduğu coğrafya, sanatçılar için geçmişin izlerini geleceğe taşıyan eşsiz bir kaynak haline gelmiştir. Günümüzde birçok sanatçı, bu zengin mirası modern tekniklerle birleştirerek sadece estetik bir değer yaratmakla kalmamakta, aynı zamanda kültürel mirasın çağdaş sanat yoluyla korunmasına ve yeniden yorumlanmasına katkıda bulunmaktadır. Bu durum, sanatın sadece bireysel bir ifade aracı değil, aynı zamanda kültürel bir diyalog ortamı olduğunu vurgulamaktadır.

Bu araştırmanın amacı, çağdaş Türk resminde Anadolu medeniyetleri temasını, sanatçı İhsan Çakıcı'nın eserleri üzerinden incelemektir. Anadolu'dan izler taşıyan İhsan Çakıcı, disiplinlerarası bir yaklaşımla tarihi unsurları yorumlamış ve özgün tekniklerle eserlerine yansıtmıştır. Çakıcı'nın bu kültürel mirası çağdaş Türk resmine kazandıran eserleri, geçmiş ile günümüz arasında kurduğu bağ ve yorumlama biçiminin özgünlüğüyle dikkat çekmektedir.

Sanat eserleri incelenirken sadece sanatçının izleyiciye iletmek istediklerini değil izleyicinin de anlamlandırdıklarını analiz etmek önem arz etmektedir. Çünkü insan için her şeyin farklı anlamı olabilir. Örneğin bazı olgular basit ve yüzeysel bir anlam düzleminde açıklanabilirken, bazıları görünürün ötesinde yer alan yan ve derin anlam katmanlarıyla değerlendirilmelidir. Bireyler, bu anlam örüntülerini çözümleyerek hem diğer insanlarla hem de çevrelerindeki diğer unsurlarla etkili bir iletişim kurabilir ve bu iletişimi sürdürebilirler.

Göstergebilim göstergeleri inceleyen bilim dalı olmasının yanı sıra anlam olgusunu da araştıran ve yeniden yapılandıran bir bilim dalıdır. J. Mukorovsky

sanat eserinin göstergelerden oluştuğu anlayışını dile getirmiştir (Sladek, 2014, 172). Bu bağlamda İhsan Çakıcı eserleri göstergebilimsel çözümleme yöntemi ile incelenmiştir.

2. YÖNTEM

Bu araştırmanın amacı, sanatçı İhsan Çakıcı'nın eserlerindeki Anadolu kültürünün yansımalarını ortaya koymaktır. Sanat eserlerinin incelenmesinde nesnel bir yaklaşım benimsemek ve eserlerin işaret ettiği kavramları doğru değerlendirebilmek adına, göstergebilimsel çözümleme yöntemi kullanılmıştır. Göstergebilimsel çözümleme yöntemi, sanat eserlerinin düz, yan ve derin anlam katmanlarını sistematik bir yaklaşımla inceleme olanağı sunduğu için bu araştırma kapsamında tercih edilmiştir. Bu yöntem, eserlerde yer alan sembolik, kültürel ve disiplinlerarası referansların detaylı bir şekilde analiz edilmesine olanak tanıyarak, sanatçının eserlerindeki çok katmanlı anlam yapılarını ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, göstergebilimsel çözümleme, sanat eserlerinin içerik ve bağlam açısından daha derin bir şekilde değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır.

Araştırmada, veri toplama sürecinde literatür tarama tekniğinden yararlanılmış olup, eser seçimi için seçkisiz örneklem yöntemi uygulanmıştır. Seçkisiz örneklem yöntemi, çalışma evrenindeki her bir birimin eşit seçilme olasılığına sahip olduğu bir örnekleme tekniğidir. Bu yöntem, önyargıyı en aza indirerek temsili bir örneklem oluşturmayı hedefler ve genellikle bulguların genelleştirilebilirliğini sağlamak için kullanılır (Büyüköztürk, 2020). Seçkisiz örneklem yöntemiyle, sanatçının farklı dönemlerde ürettiği eserler arasından temsili nitelik taşıyan üç eser belirlenmiştir. Bu eserler belirlenirken, Anadolu kültürüne yaptığı göndermeler, kullanılan teknikler ve biçimsel çeşitlilik gibi kriterler göz önünde bulundurulmuştur. Belirlenen eserler, sanatçının taş kabartmalardan ilham aldığı bir kompozisyon, geometrik formların ön planda olduğu bir çalışma ve disiplinlerarası sembolik öğeler içeren bir soyut kompozisyon olarak çeşitlilik göstermektedir.

Araştırma, konu olan sanatçının üç eseri ile sınırlandırılmıştır. Bu sınırlandırma, çalışma kapsamının derinlemesine analiz yapılmasına olanak tanımaktadır. Fakat, sanat eserlerinin anlamlandırılmasında bireysel ve kültürel farklılıkların etkili olabileceği göz önüne alınarak, elde edilen bulguların izleyici bağlamındaki tüm yorumları kapsayamayacağı kabul edilmiştir. Buna rağmen, çalışma, İhsan Çakıcı'nın eserlerindeki Anadolu kültürünün yansımalarını anlamak ve çağdaş Türk sanatındaki kültürel mirasın korunmasına katkı sağlamak adına önemli bir adım sunmaktadır.

3. ÇAĞDAŞ TÜRK RESMİNDE ANADOLU MEDENİYETLERİ

Dünyanın hemen hemen her ülkesi, geçmişten günümüze egemen bir kültürün izlerini miras olarak almıştır. Bu kültür taşıyıcısı uluslardan Mısır, Yunanistan, Hindistan, Çin ve Japonya gibi ülkelerde, tek bir monokültürün izleri görülmektedir. Bu durum, Avrupa ya da Afrika'daki kültürel örüntülerle benzerlik göstermektedir. Ancak Anadolu coğrafyasında bu durum tamamen farklıdır. Çünkü bu coğrafyada yaşamış uygarlıklar, farklı kültürleri yok etmek yerine, her birine yaşam alanı tanımışlardır. Bu sayede Anadolu, beslediği tüm kültürel mirasları kendisinden sonraki nesillere aktarmayı başarmıştır. Anadolu, kelimenin tam anlamıyla farklı kültürlerin buluştuğu ve kaynaştığı bir “ortak alan”dır (Candan, 2006, s.14). Bu coğrafyada hüküm süren Selçuklu ve Osmanlı da bu ortak alana kendine özgü birçok sanatsal zenginlik katmıştır. Ayrıca, Osmanlı'nın Batı'yı örnek alma politikaları sayesinde bu zenginlik tamamen bir senteze dönüşmüştür.

Bu bağlamda 1950'lere kadar geçen süreç içerisinde Türk resminde ise özgün bir devinim yaratma ideolojisi ve sanatı evrensel boyutlara taşıma fikri gelişmiştir. Bu temel fikir çerçevesinde de Osmanlı Ressamlar Cemiyeti, Müstakiller, Çallı Kuşağı, D grubu, Yeniler Grubu, Onlar Grubu gibi gruplaşma hareketleri ortaya çıkmıştır. Ancak çok partili döneme geçiş ile birlikte kültür, sanat, bilim ve teknoloji alanlarındaki değişiklikler sanatı gruplaşma eğilimden uzaklaştırdığı ve sanatçıların daha çok bireysel olarak çalışmalarına devam ettikleri görülmektedir (Köken, 2014, s.85). 1980'li yıllara gelindiğinde ise kimlik ve özgünlük amacıyla eski Anadolu uygarlıkları sanatçıların perspektifine girmiş ve birçok sanatçının üzerinde yoğunlaştığı önemli bir konu olmuştur (Germaner, 2006, s.5).

Cumhuriyet dönemi hükümetleri, Atatürk'ün Türk toplumuna “Çağdaş uygarlıklar düzeyine ulaşmak, hatta bu düzeyi aşmak” yönündeki öğüdünü esas alarak kültür politikalarını şekillendirmiş ve sanatın milli bir kimlik taşıması gerektiği düşüncesini ülke genelinde yaygınlaştırmayı temel hedeflerinden biri haline getirmiştir (Limon, 2008, s.44). Bu düşünce doğrultusunda çağdaş Türk ressamaları, eserlerinde hat, minyatür, çini, halı ve kilim motiflerini çağdaş bir yorumla ele alarak Anadolu kültürünü, sanatını ve hatta yaşam felsefesini resimlerine yansıtmayı başarmışlardır (Elmas, 2000, akt. Köken, 2014, s.85).

21. yüzyıl çağdaş Türk resminde, Anadolu medeniyetleri temasını sanatlarında ustalıkla yansıtan birçok sanatçı, bu kültürel mirası çağdaş sanat anlayışıyla yeniden yorumlayarak dikkat çekici eserler üretmiştir. Süleyman Saim Tekcan'ın “Uygarlıklar,” “Uygarlıklardan Atlara” ve “İdoller” serileri; Özdemir Yemenicioğlu'nun figüratif kompozisyonları; Halil Akdeniz'in “Kültür İmleri” serisi; Hüsamettin Koçan'ın Anadolu uygarlıklarına ait semboller içeren

çalışmaları; Mehmet Ali Doğan'ın "Anadolu Uygarlıkları Çeşitlemeleri" serisi ve İhsan Çakıcı'nın eserleri bu bağlamda öne çıkmaktadır. Ayrıca, Arzu Karcı, Ayşin Cebeci, Burhan Doğançay, Arif Özakça, Söbütaş Özer, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Hamit Görele ve Selma Gürbüz gibi sanatçılar da Anadolu kültürel mirasını çağdaş Türk resmine kazandıran özgün çalışmalarıyla dikkat çekmiştir. Bu değerlendirmeler, modern ve çağdaş Türk sanatı üzerine yapılan akademik araştırmalarda ortaya konulan tematik ve biçimsel eğilimlere dayanmaktadır (Yağcı, 2023, s.259-267; Mercan, 2017, s.37-67).

Bu bağlamda sanatçıların ortak noktası tarihsel öğeleri esin kaynağı olarak kullanıp, özgün bir tarz ile harmanlayıp eşsiz yorumlar ortaya koymuş olmalarıdır.

4. GÖSTERGEBİLİM

İnsan, çevresinde gösterge, simge ve imgelerin yer aldığı bir ortamda yaşamaktadır. Sığirci'ya (2017, s.47-48) göre, göstergeler; insan zihninde ya da kavramlar dünyasında yer alan her şeyin ses, biçim ve işaretler aracılığıyla ifade edilmesidir. Göstergeler, görsel odaklı olarak insanlar tarafından üretilmiş ve iletişim kurma amacıyla kullanılmaktadır. Göstergebilimin iletişim işlevini içermesi, bu alanı toplumbilimleriyle daha yakın bir ilişkiye taşımıştır. Göstergeler, dil ve dil dışı olmak üzere iki grupta sınıflandırılabilir. Dil göstergeleri, konuşma ve yazı dilini kapsarken, dil dışı göstergeler; doğal göstergeler (örneğin, güneşin doğmasının sabahı işaret etmesi), bilinçli şekilde iletişim amacıyla düzenlenmiş göstergeler (örneğin, trafik lambaları), görsel göstergeler ve uzmanlaşmaya dayalı semboller ya da simgeler gibi alt gruplardan oluşmaktadır (Soylu, 2021, s.30-34). Bu bağlamda, göstergelerin doğru algılanması, yorumlanması ve uygun bağlamlarda kullanılması büyük önem taşımaktadır.

İlk insandan itibaren, iletişim kurma amacıyla hem sözlü hem de yazılı kavramlara anlam yüklenmiştir. Bu kavramları incelemek adına Saussure, dil bilimin yanı sıra doğa, tarih gibi bilimlerle birlikte göstergeleri inceleyen bir bilim dalı olarak göstergebilimin de bir inceleme alanı olması gerektiğini vurgulamış ve göstergebilimin "gösterge," "gösteren" ve "gösterilen" kavramlarından oluştuğunu belirtmiştir (2014, s.257-258). Peirce göstergebilim tanımında bu kavramların yorumlayan olmadığında bir şey ifade etmediğini, anlam kaybına uğradığını savunmuştur (Akerson, 2006, s.120-150). Göstergebilim, temellerinin dilbilimciler tarafından atılıp geliştirilmesi nedeniyle daha çok edebiyat alanında uygulanmış olsa da, sanat eseri inceleme yöntemi olarak da kullanılmış ve bu alandaki önemini koruyarak uygulanmaya devam etmektedir.

Bir sanat eseri, sanatçının yaşadığı toplumdan, hayat deneyimlerinden, duygularından, etkileşimde bulunduğu kültürden ve kişisel üslubundan izler taşıyan pek çok gösterge barındırabilir. Örneğin Van Gogh'un patates yiyenler tablosundaki renk seçimleri, kurgusu, fırça darbeleri, seçtiği figürler gibi göstergeler onun ruh halini, sanat anlayışını, içinde bulunduğu toplum özellikleri gibi konularda fikir sahibi olmamıza yardımcı olmaktadır.

Eco, sanat eserlerinin sonsuz yorumlara açık olduğunu ve eserlerdeki göstergelerin görünenin ötesinde anlamlar barındırdığını, bir başka deyişle bu göstergelerin açık uçlu bir yapıya sahip olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, bir sanat eserine anlam zenginliğini, eseri yaratan sanatçıdan ziyade ona maruz kalan izleyicinin kattığını ve bu durumun eserin farklı boyutlarda yorumlanmasına olanak sağladığını vurgulamıştır (1992, s.18-34).

20. yüzyılda göstergebilimin gelişmesine en çok katkı sağlayan bilim adamlarından Greimas'ın göstergebilimsel dörtgen şeması ve eyleyenler modeli, Chomsky derin yapı çözümlemesi, Hjelmslev'in anlatım-içerik düzlemi, Prop'un masal çözümlemek için geliştirdiği kahramanlar modeli ve Barthes'ın göstergebilim çözümlemesi, göstergebilimin sanat eleştirisi için geliştirilmiş en iyi örneklerdir (Soylu, 2018, s. 33-54). Ayrıca göstergebilim sanat eseri çözümleme çalışmalarında, düz anlam, yan anlam ve derin anlam çözümleme şeması, karşıt anlamlar şeması, eyleyenler şeması ve göstergebilimsel dörtgen şeması en çok kullanılan göstergebilim yöntemi olmuştur (Soylu, 2021, s.2227).

5. İHSAN ÇAKICI VE SANAT HAYATI

1944 yılında Konya'nın Akşehir ilçesinde dünyaya gelen sanatçı, sanat eğitimini Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Eğitimi Bölümü'nde tamamlamıştır. Meslek hayatına Tunceli Erkek İlköğretim Okulu'nda öğretmen olarak başlayan Çakıcı, 1972 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'nde görev almış ve 1999 yılında Gazi Eğitim Fakültesi'nden emekli olmuştur. Çakıcı, eserlerini karışık teknikler kullanarak oluşturmuş ve bunun yanı sıra kendine özgü teknikler geliştirerek özgün baskılar üretmiştir.

Sanatçı eserlerinde, tarih ve kültür geleneklerine anlamlı göndermelerde bulunurken, basit ve sıradan bir yorum olmanın ötesine geçerek, tarih ya da tarihselliğe günümüz perspektifinden bakan bir sanatçı kimliği geliştirmek istemektedir (Özsezgin, 2000, s.3 akt. Köken, 2014, s.101).

Çakıcı'nın soyut yorumuyla birleşen Anadolu da var olmuş halı-kilim motifleri yine Anadolu Medeniyetlerinin ürettikleri yazıtlar, kabartma eserler ve bu eserlerdeki figüratif öğeleri ön plana çıkaran kompozisyonlarla sanatçı tarafından başarılı kurgulamalar yapılmıştır. Eserlerine ilk bakıldığında gravür etkisi veren dokular göze çarpmakta fakat detaylı bir şekilde incelendiğinde gravürün ötesinde bu yanılgıya düşüren farklı bir uygulama olduğu görülmektedir.

Çakıcı Anadolu kültürünün barındırdığı tarihsel zenginliği etkili şekilde kullanıp, belleğinde yer edenleri ise günümüz perspektifinden resmetmenin ötesine geçerek sadece tarihi zenginliğimize işaret etmiş olmakla kalmayıp çağdaş sanat anlayışına da yeni bir yorum getirmiştir.

6. BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya konu olan İhsan Çakıcı'nın üç adet eserinin göstergebilimsel çözümlemelerine yer verilmiştir.

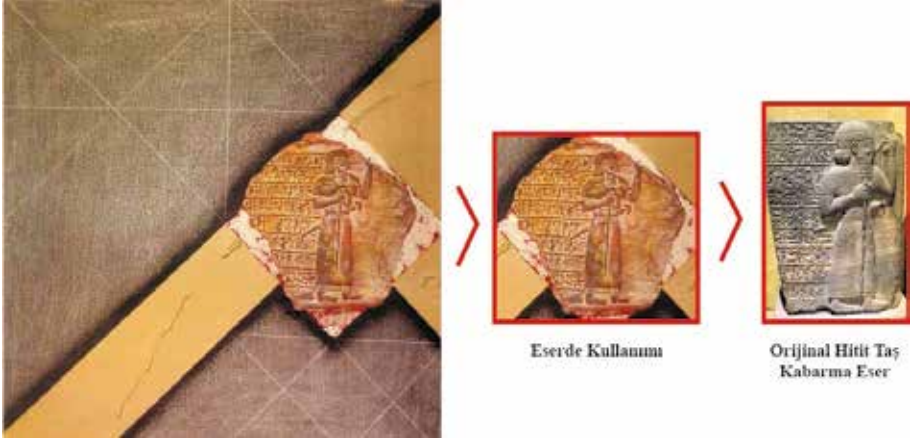
6.1. İhsan Çakıcı'nın Resminin Göstergebilimsel Çözümlemesi, Eser-1

Görsel 1. İhsan Çakıcı, Tuval üzerine karışık teknik, 100x100 cm (Url:1)

İhsan Çakıcı'nın Görsel 1'de yer alan, 100x100 cm boyutlarındaki eseri, karışık teknikle oluşturulmuş bir çalışmadır. Eserin kompozisyonunun merkezinde, Hitit dönemine ait figüratif bir görüntü bulunmaktadır. Bu figür, orijinal Hitit

taş kabartması görüntüsünün karışık malzeme tekniğiyle, boyut farklılıkları dikkate alınarak kopyalanmasıyla oluşturulmuş ve eserde yorumlamaya gidilmeden yer almıştır (Görsel 2). Figüratif anlatım, izleyicide tarihsel bir duyumsama yaratmakta ve geçmiş zamanlarla günümüz arasında duygusal bir bağ kurulmasına olanak tanımaktadır.

Görsel 2. İhsan Çakıcı Eser Analizi (Url:1, Url:2)

Bunun yanı sıra tuvalin genelinde geometrik bir parçalama görülmektedir. Bu parçalamaların üzerinde kullandığı figürlerin kabartılarak kullanılması figürlerin ön plana çıkmasını sağlamıştır. Resimdeki tüm konu anlatımının tuvalin içerisinde verilmesiyle resmin kapalı bir kompozisyona sahip olduğu söylenebilir.

Renk seçimlerinde kontur çizgileri kontrast etkileri desteklemektedir. Açık ve koyu kontrastlıklar resmin genelinde kullanılmıştır. Merkezde bulunan figürdeki kabartma aynı zamanda açık koyu kontrastlığıyla da desteklenmiştir. Bu açık ve koyu değerlerin keskin ayrımı ve kırmızı lekenin kullanımı resimde baskı etkileri oluşturduğu söylenebilir.

Resimdeki Göstergeler

Görsel 1'de yer alan renkler ve biçimler birer gösterge olarak ele alınabilir. Bunun yanı sıra stilize edilmiş figürler, keskin çizgiler ve hatlar birer gösterge olarak kabul edilip incelenebilir.

Anlam Çözümleme Şeması

Her gösterge görünen ve bilinen düz anlamı yanı sıra mecaz ve metaforik yan anlamlar ve mitolojik ve ideolojik derin anlamlar içerir.

Düz Anlam Gösteren ve Gösterilen İlişkisi	Düz Anlam Göstergeleri	Düz Anlam Gösterilenleri
	Figürler	İnsan
	Kahverengi	Renk
	Kırmızı	Renk
	Okra Sarısı	Renk
	Eşkenar Dörtgen, Üçgen	Geometrik şekil
Yan Anlam Gösteren ve Gösterilen İlişkisi	Yan Anlam Göstergeleri	Yan Anlam Gösterilenleri
	Figürler	Tarihsel kişilikler
	Kahverengi	Karanlık, kapalılık, bilinmezlik, gizem
	Kırmızı	Enerji, sıcaklık, şiddet, coşku
	Okra Sarısı	Işık, Aydınlık, Melankoli,
	Eşkenar Dörtgen, Üçgen	Bölümleme, Sınırlandırma,
Derin Anlam Gösteren ve Gösterilen İlişkisi	Derin Anlam Göstergeleri	Derin Anlam Gösterilenleri
	Figürler	Mitoloji, tarih, kültür
	Kahverengi	Mitoloji, ideoloji, Psikoloji
	Kırmızı	Mitoloji, ideoloji, Psikoloji
	Okra Sarısı	Mitoloji, ideoloji, Psikoloji
	Eşkenar Dörtgen, Üçgen	Matematik, Geometri, Kültür

Tablo 1. Düz Anlam, Yan Anlam ve Derin Anlam Gösteren Gösterilen İlişkisi

Yukarıda yer alan Tablo 1'den de anlaşıldığı üzere Görsel 1'de sanatçı İhsan Çakıcı eserin göstergibilim çözümlemesi izleksel düzeyi 5 adet görüntüsel gösterge ifadesi üzerinden incelenmiştir. Bu göstergeler: figürler, kahverengi, kırmızı, okra sarısı ve eşkenar dörtgen, üçgendir. Göstergelerin düz anlam gösteren ve gösterilen ilişkisini irdelenecek olursak, eserin ana unsuru olan arkaik figürlerin insan betimlemesi, eserde genel renk hâkimiyetine sahip olan kahverenginin, lekesele olarak eserde yer alan kırmızının ve bloklar halindeki okra sarısının renk ifade unsuru olduğu, eserin genel hâkimiyeti içerisinde parçalamalara gidilirken kullanılan eşkenar dörtgen ve üçgenin ise düz anlam gösterileni geometrik şekil olduğu görülmüştür. Yan anlam gösteren ve gösterilen ilişkisine bakıldığında ise eserdeki figürlerin aslına uygun şekilde kullanımı tarihsel kişi ve dönemleri çağrıştırdığı; renk unsuru olan kahverenginin, karanlık/kapalılık/bilinmezlik/gizem yan anlam gösterileni olduğu; kırmızı rengin kendi doğasında da var olan enerji/sıcaklık/şiddet/korku yan anlam gösterileni olduğu; Okra sarısının eserdeki diğer renklerin aksine eserdeki renk kullanımında denge sağlayarak ışık/aydınlık/melankoli gibi gösterilenleri ifade ettiği, eşkenar dörtgen ve üçgenin ise yarattığı yüzeyi parçalara ayırma etkisi

bölümleme/sınıflandırma olarak ifade edildiği görülmüştür. Diğer gösteren ve gösterilen ilişkisi olarak derin anlama bakıldığında figürler, mitolojik/tarih/kültür gibi geçmiş ile günümüz arasında bağ oluşturan imge olarak karşımıza çıkmaktadır. Renk kullanımında kahverengi, kırmızı, okra sarısı mitolojik, ideolojik ve psikolojik derin anlamlara işaret etmektedir. Eşkenar dörtgen ve üçgen eserde matematik, geometri derin anlam gösterilenlerini ifade etmesinin yanı sıra Anadolu halı ve kilim kültüründe yer alan geometrik şekilleri de işaret etmektedir. Tüm bunların ışığında esere geniş perspektiften baktığımızda Çakıcı'nın konu olan eserin birçok noktada bazen birebir kesitler alıp eserine yerleştirdiği bazen de yorumlamalar yaptığı görüntüsel göstergeler içerdiğini ifade etmek mümkündür.

6.2. İhsan Çakıcı'nın Resminin Göstergebilimsel Çözümlemesi, Eser-2

Görsel 3. İhsan Çakıcı, pleksiglas malzeme karışık teknik, 100x100cm. (Url:3)

İhsan Çakıcı'nın Görsel 3'te yer alan, 100x100 cm boyutlarındaki eseri, pleksiglas malzeme ile karışık teknik kullanılarak oluşturulmuştur. Eserin odağında, orijinal Hitit taş kabartma eserinde yer alan, belinde kalın kemer bulunan ve saçları bukleli üç savaşçı figürü bulunmaktadır. Bu figürlerden en öndeki, elinde bir ucu kırık mızrak ve diğer elinde yapraklı bir dal tutan kesit, yanındaki tablet yazı ile birlikte esere yerleştirilmiştir (Görsel 4). Figür kesiti, geometrik parçalamalarla desteklenerek esas ortamından çıkarılmış ve çağdaş bir yoruma ulaşmıştır. Bu yaklaşım, eski ile yeniyi kaynaştırarak eserin özgün

bir form kazanmasını sağlamıştır. Ayrıca, kullanılan figür kesitinin kabartma tekniği ile vurgulanması, eserin odak noktasını daha belirgin hale getirmiştir.

Görsel 4. İhsan Çakıcı Eser Analizi (Url:3, Url:2)

Kullanılan gümüş yaldız ana temadaki tarihselliğe atıf yaparak eserde görsel bir zenginlik sunmuştur. Odak figürün arka planına bakıldığında yüzey 4 parçaya bölünerek her parçada sembollere yer verilmiştir. Bu semboller Anadolu halı kilim motiflerinden soyutlanarak üretilmiş olup, sadece plastik değer katmayıp aynı zamanda eserdeki anlam bağını da güçlendirmiştir. Örneğin, Görsel 5'te yer alan eser analizinde kullanılan koçboynuzu motifi, anlam bakımından erkekliliği ve kahramanlığı sembolize etmektedir. Bu bağlamda bakıldığında sadece plastik değer olarak kullanılmayıp merkez noktadaki savaşçı figürüne de gönderme yapmaktadır.

Görsel 5. İhsan Çakıcı Eser Analizi (Url:3, Url:4)

Bunların yanı sıra eserde açık koyu tonlamalarından da faydalanılmış ve yer alan üçgen formlar hem zaman ve mekân periyotları olarak hem de bir denge, hareket unsuru olarak göze çarpmaktadır. Resimdeki konunun tümü kapalı

kompozisyon olarak verilmiştir. Merkezde bulunan figürdeki kabartma aynı zamanda açık koyu kontrastlığıyla da desteklenmiştir. Geometrik ve lirik-soyut anlayışla çok boyutlu bir anlatım söz konusudur.

Resimdeki Göstergeler

Görsel 3'te yer alan renkler, şekiller, arkaik figür kesiti, semboller birer gösterge olarak ele alınabilir.

Anlam Çözümleme Şeması

Düz Anlam Gösteren ve Gösterilen İlişkisi	Düz Anlam Göstergeleri	Düz Anlam Gösterilenleri
	Figür	İnsan
	Taş rengi	Renk
	Yıldız	Renk
	Üçgen	Geometrik Şekil, Dekoratif Kompozisyon
	Semboller	Geometrik Şekil,
Yan Anlam Gösteren ve Gösterilen İlişkisi	Yan Anlam Göstergeleri	Yan Anlam Gösterilenleri
	Figür	Tarihsel Kişilikler, Savaşçı Anadolu Uygarlıklarına Gönderme
	Taş Rengi	Karanlık, Kapalılık, Bilinmezlik, Gizem
	Yıldız	Zenginlik
	Üçgen	Bölümleme, Sınırlandırma
	Semboller	Kültürden Kesitler
Derin Anlam Gösteren ve Gösterilen İlişkisi	Derin Anlam Göstergeleri	Derin Anlam Gösterilenleri
	Figür	Mitoloji, Tarih, Kültür
	Taş Rengi	Mitoloji, İdeoloji, Psikoloji
	Yıldız	Mitoloji, İdeoloji, Psikoloji
	Üçgen	Matematik, Geometri
	Semboller	Tarih, Kültür

Tablo 2. Düz Anlam, Yan Anlam ve Derin Anlam Gösteren Gösterilen İlişkisi

Yukarıda yer alan Tablo-2'den de anlaşılacağı üzere, Görsel 3'te yer alan İhsan Çakıcı eserinin göstergebilimsel çözümlemesi, beş farklı görüntüsel gösterge üzerinden incelenmiştir. Bu göstergeler; figürler, taş rengi, yıldız, üçgen ve semboller olarak belirlenmiştir. Düz anlam gösteren ve gösterilen

ilişkileri incelendiğinde, eserin çarpıcı noktası olan arkaik figürün düz anlam gösterileninin insan olduğu, merkezde yer alan taş kabartma formundaki taş renginin ve yaldızın düz anlamının “renk” olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, üçgenin düz anlam göstergesinin “geometrik şekil” veya “dekoratif kompozisyon,” sembollerin ise “geometrik şekil” olduğu düşünülmektedir. Yan anlam gösteren ve gösterilen ilişkisine bakıldığında ise figür göstergesinin elinde mızrak tutması savaşçı kimliği ile ilgili ipucu vermekte olup figürlerin arkaik olması Anadolu Uygarlıklarına gönderme yapmaktadır. Kullanılan taş rengi göstergesi karanlık/kapalılık/bilinmezlik/gizem gösterilenlerini ifade etmektedir. Yıldız yan anlam gösterileni; Hititlerin var olduğu ilk çağdaki bronz, bakır ve demir gibi madenlere vurgu yaparak zenginliği ifade ettiği, üçgen formdaki şekiller ile bölümleme/sınırlandırma, semboller ile de Anadolu'daki kültürden kesitleri ifade ettiği düşünülmektedir. Diğer gösteren ve gösterilen ilişkisi olarak derin anlam gösterilenlerine bakıldığında figürler, mitoloji/tarih/ kültür, renk kullanımında taş rengi ve yaldız mitoloji, ideoloji ve psikoloji derin anlamlara işaret ettiği, üçgenin matematik/geometri derin anlam gösterilenlerini ifade ettiği, semboller Anadolu halı ve kilim kültüründe yer alan geometrik şekilleri de işaret ederek tarih ve kültürümüzün yansıması olmuştur.

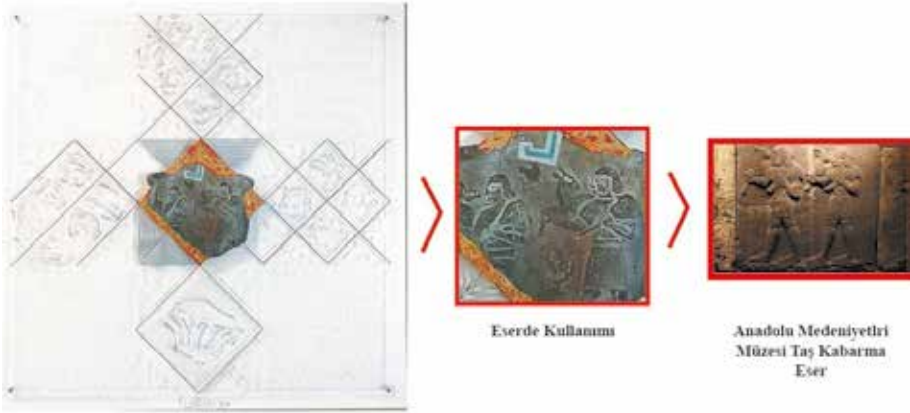
6.3. İhsan Çakıcı'nın Resminin Göstergebilimsel Çözümlemesi, Eser-3

Görsel 6. İhsan Çakıcı, Tuval üzerine karışık teknik (Url:5)

İhsan Çakıcı'nın Görsel 6'da yer alan eseri tuval üzerine karışık teknikle oluşturulmuş bir çalışmadır. Eserin odak noktasında Görsel 3'te yer alan eserden farklı olarak daha küçük boyutta sırtında hayvan taşıyan iki arkaik figürün bulunduğu kabartma yer almaktadır. Bu figürlerin avcı olup av hayvanlarını sırtında taşıdığı düşünülmektedir. Bu ayrıntı Görsel 7'de detaylı olarak sunulmuştur.

Yüzeyde geometrik parçalamalar yapıp her parçalamanın içerisine semboller yerleştirilmiştir. Bu semboller eserin yüzeyindeki alanın büyük çoğunluğunu kaplamakta ve kurguyu desteklemektedir. Eserin dört köşesinde tablet yazıyı betimleyen tipografik öğelere yer verilerek bu unsur bulunduğ ortamdan koparıp, plastik bir değer olarak esere kazandırılmıştır.

Görsel 7. İhsan Çakıcı Eser Analizi (Url:5, Url:2)

Resimdeki Göstergeler

Görsel 6'da yer alan renkler, semboller, arkaik figürler, tablet yazı ve harfleri birer gösterge olarak ele alınabilir.

Anlam Çözümleme Şeması

Düz Anlam Gösteren ve Gösterilen İlişkisi	Düz Anlam Göstergeleri	Düz Anlam Gösterilenleri
	İnsan figürü	Canlı, Yetişkin birey
	Hayvanlar	Canlı
	Taş Rengi	Renk
	Yıldız	Renk
	Eşkenar Dörtgen	Geometrik şekil, Dekoratif kompozisyon
	Tablet Yazısı	Geometrik şekil, Eski yazılara gönderme
	Semboller	Şekilsel Anlatım
Yan Anlam Gösteren ve Gösterilen İlişkisi	Yan Anlam Göstergeleri	Yan Anlam Gösterilenleri
	İnsan figürü	Avcı, tarihi çağlara gönderme
	Hayvanlar	Beslenme, İnsanın yaşamını kolaylaştıran varlıklar, Av hayvanı, tarihi çağlara gönderme
	Taş Rengi	Karanlık, kapalılık, bilinmezlik, gizem
	Yıldız	Parlaklık, Işık, zenginlik, maden
	Eşkenar Dörtgen	Bölümlenme, Sınırlandırma,
	Tablet Yazısı	Kültürden kesitler,
	Semboller	Tarihe Gönderme
Derin Anlam Gösteren ve Gösterilen İlişkisi	Derin Anlam Göstergeleri	Derin Anlam Gösterilenleri
	İnsan figürü	Mitoloji, tarih, kültür
	Hayvanlar	Mitoloji, Tarih
	Taş Rengi	Mitoloji, ideoloji, Psikoloji
	Yıldız	Mitoloji, ideoloji, Psikoloji
	Eşkenar Dörtgen	Matematik, Geometri
	Tablet Yazısı	Sanat Tarihi, mitoloji
	Semboller	Tarih, kültür

Tablo 3. Düz Anlam, Yan Anlam ve Derin Anlam Gösteren Gösterilen İlişkisi

Yukarıda yer alan Tablo-3'te Görsel 6'daki sanatçı İhsan Çakıcı eserinin göstergebilim çözümlemesi 5 adet görüntüsel gösterge ifadesi üzerinden incelenmiştir. Bu göstergeler: insan figürü, hayvanlar, taş rengi, yıldız, eşkenar dörtgen, tablet yazısı ve sembollerdir. Düz anlam gösteren ve gösterilen ilişkilerine bakıldığında eserin merkez noktasında yer alan insan figürünün yetişkin bir birey olarak canlı varlığı, hayvan figürlerinin canlılığı, tablet görünümünü vermeye yardımcı olan taş rengi ve yıldızın renk, eşkenar dörtgenin geometrik şekil ve dekoratif kompozisyonu, eserin dört köşesinde de geniş bir alan kaplayan tablet yazılarının geometrik şekil olup eski yazılara gönderme yaptığı ve sembollerin şekilsel bir anlatım olduğu düşünülmektedir. Yan anlam gösteren ve gösterilen ilişkisine bakıldığında; insan figürünün sırtında taşıdığı bir hayvanla betimlenmiş olması bulunduğu dönem içerisinde avcı insan figürü olarak değerlendirilmesi gerektiği, aynı zamanda tarihi çağlara da bir gönderme yapmakta olduğu düşünülmektedir. Hayvan göstergesine bakıldığında ceylan figürünü andıran bir figür olduğu ve her iki hayvan figürünün de sırtta taşınıyor olması av hayvanı olduğu ve orijinal tabletin yapıldığı zaman dilimi göz önüne alınarak düşünüldüğünde eserde bu formda kullanılışı tarihi çağlara bir gönderme olarak düşünülmektedir. Taş renginin karanlık/kapalılık/bilinmezlik/gizem, yıldızın ise eserde tablet kullanımının sanatçının çağdaş yorumlaması ile kaynaştığı noktada parlak leke kullanması Anadolu uygarlık tarihinin zenginliğini bugünlere aktardığını aynı zamanda o dönemde kıymetli bir madde olan bakır demir gibi maddelere bir atıf olduğu düşünülmektedir. Eşkenar dörtgeni kendini tekrarlayan biçimde eserde kullanarak yüzeyde bölümleme ve sınırlandırma yapmıştır. Tablet yazısını betimleyen tipografik unsurlarla kültürden kesitler vererek sembollerle bu plastik unsurları destekleyip tarihe gönderme yaptığı düşünülmektedir. Bir diğer gösteren-gösterilen ilişkisi olarak derin anlama baktığımızda ise, insan figürünün mitoloji/tarih/kültür, hayvanların, mitoloji/tarih, taş rengi ve yıldızın mitoloji/ideoloji/psikoloji, eşkenar dörtgenin matematik/geometri, tablet yazısının sanat tarihi/mitoloji ve son olarak kullanılan sembollerin tarih/kültür derin anlam gösterilenini ifade ettiği düşünülmektedir.

SONUÇ

Araştırmamıza konu olan sanatçı İhsan Çakıcı, eserlerinde Anadolu'dan izler taşıyarak Anadolu medeniyetlerine dikkat çekmiş ve bu medeniyetlerin tarihsel mirasını çağdaş Türk sanatına kazandırmayı amaçlamıştır. Araştırmanın başlangıçta belirlenen amacı, Çakıcı'nın eserlerindeki Anadolu medeniyetlerinin yansımalarını ortaya koymak ve bu yansımaların geçmişle günümüz arasında kurduğu bağı incelemek olarak ifade edilmiştir. Araştırmanın sonuçları, bu

amacın gerçekleştirilmesine yönelik önemli bulgular sunmuştur. Sanatçının eserlerinde kullanılan özgün teknikler, geometrik kurgular ve disiplinlerarası yaklaşımlar, Anadolu'nun kadim kültürüne yaptığı vurgu ve tarihi unsurların güncel bir sanat anlayışıyla yorumlanmasıyla örtüşmektedir.

Göstergebilimsel analizler, Çakıcı'nın halı ve kilim motiflerini geometrik düzenlemelerle birleştirerek çağdaş bir estetik anlayış oluşturduğunu ortaya koymuştur. Örneğin tuvallerin merkezinde yer alan arkaik insan ve hayvan figürlerinin orijinaline uygun şekilde kabartılarak işlenmesi, izleyicide adeta bir zaman tüneli etkisi yaratmakta ve tarihsel bağlamı yeniden canlandırmaktadır. Bu göstergeler, sanatçının geçmişe atıflar yaparak tarihi eserlerin güncelliğini koruma çabasını yansıtmaktadır.

Bu araştırma, literatüre hem içerik hem de yöntem açısından özgün bir katkı sunmaktadır. İhsan Çakıcı'nın eserleri, Anadolu kültürüne dayalı çağdaş sanat eserlerinin incelenmesinde göstergebilimsel analizlerin sağladığı derinlemesine bakış açısını sergilemekte; böylece sanat tarihi, kültürel miras çalışmaları ve göstergebilim alanlarına disiplinlerarası bir bağ kurma olanağı sağlamaktadır.

Gelecek çalışmalarda, Anadolu kültürünün farklı sanatçılar üzerindeki etkilerinin benzer yöntemlerle incelenmesi, kültürel mirasın çağdaş sanat yoluyla korunmasına yönelik daha geniş perspektifler sunabilir. Ayrıca, sanat eserlerinde izleyici deneyiminin daha ayrıntılı bir şekilde ele alınması, eserlerin farklı bağlamlarda nasıl anlamlandırıldığını inceleyen çalışmalara olanak sağlayabilir.

Sonuç olarak, bu araştırma, sanat eğitimi alan öğrenciler ve eğitimciler için hem yöntemsel hem de içeriksel olarak önemli bir kaynak sunmaktadır. Sanat eserlerinin analizine yönelik sistematik bir yaklaşımın örneği olarak, hem Anadolu'nun kültürel mirasını görünür kılmakta hem de çağdaş Türk sanatındaki özgün eserlerin incelenmesine yeni bir boyut kazandırmaktadır. Bu bağlamda, araştırmanın sanat eğitimine, kültürel mirasın korunmasına ve disiplinlerarası çalışmalara anlamlı katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akerson, F. E. (2006). Göstergebilime giriş. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2020). Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum (27. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Candan, E. (2006). Türklerin Kültür Kökenleri. İstanbul: Sınır Ötesi Yayınları.
- Eco, U. (1992). Açık yapıt (Y. Şahan, Çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Germaner, S. (2006). Süleyman Saim Tekcan Retrospektifi. Süleyman Saim Tekcan 45. Sanat Yılı (ss. 9–27). İstanbul: Mas Matbaacılık.
- Köken, M. (2014). Hitit Uygarlığının Çağdaş Türk Resmine Etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Limon, B. (2008). Çağdaş Türk Resminde Örgütlü Sanat Hareketlerinin Türk Toplumunda Sanat Alt Kültürünün Oluşmasına Etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Mercan, A. (2017). Çağdaş Türk Resim Sanatında Kültürel İmge Kullanımı Bağlamında Sabri Berkel (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Antalya.
- Özsezgin, K. (2000). İhsan Çakıcı Resimleri Üzerine. İhsan Çakıcı Sergi Katoloğu. Emlak Sanat Galerisi.
- Sığircı, İ. (2017). Göstergebilim Uygulamaları (2. baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Sladek, O. (2014). Prag Ekolünün Yapısalcı Poetikası ve Geçirdiği Dönüşüm (B. Dervişcemaloğlu, Çev.). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Soylu, R. (2018). Göstergebilim sanat eseri çözümleme şemaları. P. Karabaş (Ed.), Güzel Sanatlarda Örnek Araştırmalar El Kitabı (s. 31–56). İstanbul: Nobel Yayıncılık.
- Soylu, R. (2021). Mehmet Başbuğ resimlerinde hayvan imgelerinin göstergebilim çözümlemesi. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10 (4), 2226–2242.
- Yağcı, U. (2023). Anadolu motiflerinin çağdaş Türk sanatına yansımaları. The Journal of Social Sciences, 7(3), 45–67.

İNTERNET KAYNAKLARI

Url-1: http://www.turkishpaintings.com/index.php?p=37&l=1&modPainters_artistDetailID=297 (Erişim Tarihi: 20.11.2023)

Url-2: Hitit eserleri. Erişim adresi: <https://www.123rf.com/stock-photo/hitit.html>
(Erişim Tarihi: 20.11.2023)

Url-3: Ankara Kültür Sanat. (2018). İhsan Çakıcı resim sergisi. Erişim adresi: <https://www.ankarakultursanat.com/ihsan-cakici-resim-sergisi> (Erişim Tarihi: 28.11.2023)

Url-4: Halı kilim desenleri ve anlamları. Erişim adresi: <https://www.apexhali.com/blogs/blog/hali-kilim-desenleri-ve-anlamlari>

Url-5: Gazi Resim İş Sanat Sergisi. (2020). Erişim adresi: <https://gaziresimissanalsergi.gazi.edu.tr/19mayis2020> (Erişim Tarihi: 15.11.2023)